

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-159-6-17>

СУПЕРЕЧНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Міщенко В. І.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач сектору цифрової економіки
ДУ «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»
м. Київ, Україна*

Науменкова С. В.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Використання цифрових технологій у більшості країн світу призвело до суттєвого зменшення обсягів готівкового грошового обігу та до розширення сфери електронних платежів, що, серед іншого, стимулювало появу цифрового аналогу грошей – криптовалют. У зв'язку з цим виникла суперечність, яка полягає в тому, що в грошовому обігу країни одночасно може перебувати кілька грошових одиниць, випуск і регулювання обігу яких відбуваються за різними принципами, правовим статусом і формами організації обігу, що ускладнює роботу державних регуляторів фінансового ринку та не дозволяє центральному банку ефективно виконувати свої головні функції [1, с. 31; 3, с. 68].

В умовах розгортання глобальної тенденції до цифровізації економіки та різних сфер суспільного життя центральні банки змушені були вжити відповідні заходи, щоб захистити національні грошові

одиниці від необґрунтованої конкуренції з боку криптовалют [2, с. 26]. Тому впродовж кількох останніх років у діяльності центральних банків багатьох країн світу актуальності набули питання, пов'язані з розробленням та використанням власних цифрових грошей – Central Bank Digital Currency (CBDC), які за своїм економічним змістом є зобов'язаннями центрального банку, номінованими в національній грошовій одиниці та мають цифрову форму представлення [1, с. 29; 10]. Головна особливість таких грошей полягає в тому, що вони є новою високо-технологічною дематеріалізованою формою існуючих фіатних грошей, цифровим еквівалентом національних грошових одиниць. Тому запровадження цифрових грошей центральних банків можна розглядати як першу спробу адаптувати існуючі національні грошові системи до вимог цифрової економіки [4, с. 27; 6, с. 38; 7].

Головними рисами, що характеризують CBDC, є: миттєвість їх створення та розподілу між учасниками ринку з мінімальними витратами; доступність; безпечність зберігання та використання; висока швидкість і низька вартість операцій; конфіденційність; екологічність; високий рівень контролю за станом рахунків, що стимулює зменшення обсягів тіньової економіки [5, с. 29; 10].

Сьогодні центральні банки багатьох країн світу проводять дослідження або реалізують пілотні проекти щодо випуску та використання цифрових грошей. Найбільш активними у цій сфері є ЄЦБ, центральні банки Англії, Ізраїлю, Індії, Канади, Росії, Сінгапуру, США, Таїланду, України, Швейцарії, Швеції, Японії.

У жовтні 2020 р. одним із перших розпочав реалізацію пілотного проекту з використання цифрового юаня Народний банк Китаю. За рік реалізації проекту громадяни Китаю зареєстрували близько 140 млн. цифрових гаманців для та здійснили трансакцій на суму близько 10 млрд. дол. США. Крім того, Китай активно стимулює використання цифрового юаня туристами, яким дозволено розраховуватися ним, не відкриваючи рахунок у місцевому банку.

Восени 2021 р. пілотний проект щодо випуску та використання цифрового шекеля реалізував Банк Ізраїлю. Банк Росії планує розпочати випробування цифрового рубля з січня 2022 р., залучивши до проекту 12 російських банків та поступово розширюючи коло учасників і перелік операцій, які можна буде здійснювати з використанням цифрових грошей [7].

Методологічним підґрунтям для центральних банків багатьох країн у сфері випуску та використання цифрових грошей став випуск Європейським центральним банком у 2020 р. «Звіту про цифровий євро», в якому випуск цифрового євро розглядається як символ

готовності Європи до змін у напрямі посилення цифровізації європейської економіки. У Звіті визначено основні принципи, умови реалізації проекту та загальні вимоги до випуску та обігу цифрового євро. До головних принципів випуску та обігу цифрового євро фахівці ЄЦБ відносять: 1) конвертованість за номіналом; 2) відповідальність Євросистеми; 3) доступність на рівних умовах у всіх країнах єврозони; 4) нейтралітет ринку; 5) високий ступінь довіри до нової форми грошей [10].

Головними умовами випуску та обігу цифрового євро ЄЦБ вважає такі: 1) підвищення цифрової ефективності на основі використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій; 2) виконання функцій готівки; 3) конкурентні переваги у порівнянні з використанням іноземних валют; 4) мінімізація впливу на монетарну політику; 5) наявність технічної резервної системи; 6) міжнародне використання; 7) економія коштів; 8) екологічна чистота: витрати електроенергії на випуск і обслуговування цифрового євро будуть незначними у порівнянні з витратами на видобуток і використання криптовалюти.

Крім того, у зазначеному Звіті експерти ЄЦБ і центральних банків країн-членів єврозони визначили такі вимоги щодо використання цифрового євро: 1) можливість контролю за його кількістю в обігу; 2) співробітництво учасників ринку; 3) відповідність нормативно-правовій базі Євросистеми; 4) безпека та ефективність у досягненні цілей Євросистеми; 5) легкий доступ у всіх країнах єврозони; 6) використання нерезидентами; 7) кіберстійкість [10].

На основі розроблених методологічних і методичних підходів у липні 2021 р. ЄЦБ розпочав реалізацію дворічного пілотного проекту з тестування випуску та використання цифрового євро. Упродовж цього терміну фахівці центральних банків країн єврозони будуть вивчати організаційні, технічні та економічні питання випуску й використання цифрового євро, а також буде оцінено функціональність дизайну нових грошей з метою врахування інтересів і потреб користувачів. Після завершення реалізації пілотного проекту рішенням Ради керуючих ЄЦБ цифровий євро буде запроваджено в грошовий обіг країн-членів єврозони. Однак для остаточного впровадження цифрового євро, як вважає керівництво ЄЦБ, знадобиться ще близько трьох років, оскільки необхідно буде розробити та затвердити відповідні законодавчі зміни у всіх країнах ЄС.

Проведений аналіз свідчить про те, що цифровий євро стане важливою складовою валютно-фінансової систем ЄС, а його практичне використання сприятиме якісній трансформації європейського фінансового простору. Розроблені ЄЦБ принципи, умови випуску та вимоги до використання цифрового євро можуть бути успішно використані

центральними банками інших країн у процесі організації випуску та обігу власних цифрових грошей.

До співробітництва з ЄЦБ у сфері використання цифрового євро виявили зацікавленість провідні фінансові компанії світу, зокрема, MasterCard та Visa, які активно працюють на європейському платіжному ринку та мають доступ до значних обсягів інформації про фінансові операції громадян і компаній країн-членів ЄС, що може спричинити певні ризики для монетарного суверенітету, умов реалізації монетарної політики та фінансової стабільності у еврозоні. Так, платіжна компанія MasterCard з метою оцінки сумісності цифрових грошей центральних банків зі своєю платіжною екосистемою на основі blockchain створила платформу для тестування національних цифрових грошей. Аналогічну роботу проводить і компанія Visa. Реалізація такого співробітництва має важливе практичне значення, оскільки цифрові гроші центральних банків повинні стати невід’ємною складовою нової міжнародної валютно-фінансової системи.

Перехід центральних банків до використання CBDC може вплинути на умови реалізації монетарної та макропруденційної політики, функціонування трансмісійного механізму, забезпечення фінансової стабільності, підтримку антиінфляційних заходів і стан державних фінансів [8, с. 157; 9, с. 199]. Крім того, за рахунок забезпечення прозорості всіх трансакцій та надійності зберігання грошей випуск і обіг CBDC сприятиме підвищенню стабільності національних грошових одиниць і рівня фінансової стабільності в країні.

Література:

1. Міщенко В.І., Науменкова С.В., Міщенко С.В. Цифрові гроші центральних банків: майбутнє інституційних змін у банківському секторі. *Фінанси України*. 2021. № 2. С. 26–48. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2021.02.026>.
2. Мищенко С.В. Новые тенденции в монетарной политике и регулировании финансовых систем. *Финансы и кредит*. 2010. № 40. С. 23–29.
3. Науменкова С.В., Мищенко С.В. Регулирование денежного обращения на основе использования методов и инструментов денежно-кредитной политики. *Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка*. 2013. № 6(147). С. 66–72.
4. Науменкова С.В. Проблемы сбалансированности денежного рынка Украины. Київ : Наукова думка, 1997. 55 с.
5. Науменкова С., Міщенко С. Особливості формування сучасної моделі фінансової системи. *Вісник Національного банку України*. 2006. № 11. С. 26–31.
6. Сенищ П.М. та ін. Світовий досвід і перспективи розвитку електронних грошей в Україні. Науково-аналітичні матеріали. Вип. 10. Київ : Національний банк України. Центр наукових досліджень. 2008. 145 с.

7. Davoodalhosseini M., Rivadeneyra F., Zhu Y. CBDC and Monetary Policy. S/A Note 2020-4. Bank of Canada. DOI: <https://doi.org/10.34989/san-2020-4>.
8. Mishchenko V., Naumenkova S., Mishchenko S., Ivanov V. Inflation and economic growth: The search for a compromise for the Central Bank's monetary policy. *Banks and Bank Systems*. 2018. Vol. 13. Is. 2. P. 153–163.
9. Naumenkova S., Mishchenko S., Dorofeiev D. Digital financial inclusion: Evidence from Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*. 2019. Vol. 16. Is. 3. P. 194–205.
10. Report on a digital euro. ECB. 53 p. URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/Report_on_a_digital_euro~4d7268b458.en.